

دانشگاه مازندران
دانشکده حقوق و علوم سیاسی

موضوع:

آدم ربایی در حقوق ایران

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی

استاد راهنما:

دکتر ابوالحسن شاکری

استاد مشاور:

کیومرث کلانتری

داوران:

دکتر قدسی - دکتر عباسی

نگارش:

حمید رحمانی

سال ۱۳۸۷

چکیده:

جرم آدم ربایی آزادی تن انسان را مورد تعرض قرار می دهد. عنصر قانونی این جرم در قانون ایران مواد ۶۲۱ و ۶۳۱ از قانون مجازات اسلامی می باشد که ماده ۶۳۱ ق. م. ا. به ربودن اطفال تازه متولد شده اختصاص دارد و حکم ربودن سایر اشخاص در ماده ۶۲۱ ق. م. ا. آمده است. آدم ربایی عبارت است از « انتقال یک یا چند شخص از مکانی به مکان دیگر بر خلاف اراده آنان و یا اولیاء و سرپرستان آنها که ممکن است از راه حيله یا فریفتن یا زور انجام گیرد». عناصر جرم آدم ربایی با اخفاء انسان و گروگانگیری و نیز توقیف متفاوت است و « شخص دیگری » که در ابتدای ماده ۶۲۱ ق. م. ا. آمده به عنوان مباشر جرم قابل مجازات می باشد قانون تشدید مجازات ربایندگان اشخاص مصوب ۱۳۵۳/۱۲/۲۷ کاملاً منسوخ نگردیده است. از جمله مواد ۶، ۴، ۲ از قانون مذکور که راجع به ایراد صدمه روانی نسبت به مجنی علیه و ناپدید شدن مجنی علیه در اثر آدم ربایی می باشد همچنان به قوت خو باقی است و منسوخ نگردیده است. و عنصر مادی جرم آدم ربایی فعل مثبت می باشد و ترک فعل نمی تواند عنصر مادی این جرم باشد چرا که عمل ربایش صرفاً با فعل مثبت امکان پذیر می باشد. و عنصر معنوی جرم آدم ربایی سوءنیت عام یعنی خواست انجام عمل مجرمانه و سوءنیت خاص یعنی سلب آزادی تن انسان زنده می باشد.

علامتهای اختصاری

ق.م.ا	قانون مجازات اسلامی
ق.م.ع	قانون مجازات عمومی
ق.ر.م.ا	قانون راجع به مجازات اسلامی
ق.م	قانون مدنی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۸	فصل اول: کلیات
۹	کلیات -
۹	گفتار اول - تعریف آزادی
۱۴	گفتار دوم - اهمیت موضوع آدم ربایی
۲۴	گفتار سوم - جایگاه آدم ربایی در تقسیم بندی های متداول جرائم
۲۷	
۲۷	فصل دوم: ارکان تشکیل دهنده جرم آدم ربایی
۳۰	گفتار اول: رکن قانونی جرم
۳۱	الف - جرم آدم ربایی در قوانین و مقررات خاص قبل از انقلاب اسلامی ایران
۳۲	۱ - جرم آدم ربایی در قانون کیفری عمومی سال ۱۳۰۴ و اصلاحات و الحاقات بعدی
۴۲	۲ - طرح قانونی مربوط به تشدید مجازات رانندگان متخلف مصوب ۱۳۳۵/۱۰/۱۵
۴۸	۳ - قانون تشدید مجازات ربایندگان اشخاص مصوب ۱۳۵۳/۱۲/۲۷

الف

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵۱	ب- آدم ربایی در قوانین بعد از انقلاب اسلامی
۵۱	۱- آدم ربایی در قانون تعزیرات سال ۱۳۶۲
۵۳	۲- آدم ربایی در قانون تعزیرات سال ۱۳۷۵
۵۵	گفتار دوم: رکن مادی جرم آدم ربایی
۵۶	الف- موضوع جرم آدم ربایی
۵۶	۱- انسان زنده
۵۸	۲- ربودن طفل تازه متولد شده
۶۱	۳- نقش قرابت و خویشاوندی بین رباینده و مجنی علیه
۶۴	۴- تفاوت و وجه اشتراک بین ربایش انسان و سرقت اموال
۶۵	ب- فعل مادی مثبت
۶۶	ج- استفاده از عنف و تهدید و حيله در ربایش انسان
۶۹	د- همکاری در ارتکاب جرم آدم ربایی
۷۰	۱- شرکت در آدم ربایی
۷۲	۲- معاونت در آدم ربایی
۷۵	۳- آدم ربایی غیر مستقیم
۸۰	ه- نتیجه مجرمانه در آدم ربایی
۸۱	و- شروع به جرم آدم ربایی
۸۱	۱- تعریف شروع به جرم
۸۲	۲- معیار تشخیص عملیات مقدماتی و شروع به اجرا در آدم ربایی
۸۷	ز- تفاوت جرم آدم ربایی و اخفای انسان
۸۸	ح- تفاوت جرم آدم ربایی با گروگانگیری

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۸۹	گفتار سوم: رکن معنوی جرم آدم ربایی
۹۰	الف- سوء نیت در آدم ربایی
۹۰	ب- انگیزه و نقش آن در آدم ربایی
۹۲	ج- رضایت مجنی علیه و نقش آن در آدم ربایی
۹۳	د- اشتباه در آدم ربایی
۹۶	فصل سوم: واکنش اجتماعی در قبال آدم ربایی
۹۷	گفتار اول: مجازات اصلی
۹۷	الف: در قوانین جزایی قبل از انقلاب اسلامی
۹۷	۱- قانون مجازات عمومی سال ۱۳۰۴
۱۰۱	۲- قانون تشدید مجازات رانندگان متخلف سال ۱۳۳۵
۱۰۱	۳- قانون تشدید مجازات ربایندگان اشخاص سال ۱۳۵۳
۱۰۳	ب: در قوانین جزایی بعد از انقلاب اسلامی
۱۰۴	۱- در قانون راجع به مجازات اسلامی (تعزیرات) سال ۱۳۶۲
۱۰۴	۲- در قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات و مجازاتهای بازدارنده سال ۱۳۷۵
۱۰۵	ج: مجازات آدم ربایی از دیدگاه فقهی
۱۰۶	۱- مجازات ربودن انسان
۱۱۱	۲- مجازات ربودن انسان و فروش فرد ربوده شده
۱۱۳	۳- مجازات ربودن انسان توأم با سرقت اموال وی
۱۱۶	گفتار دوم: مجازاتهای تبعی و تکمیلی و تنمیمی
۱۱۶	الف: مجازاتهای تبعی و تکمیلی
۱۲۲	ب: مجازاتهای تنمیمی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۲۴	گفتار سوم: عوامل موثر در تغییر مجازات آدم ربایی
۱۲۴	الف: تخفیف مجازات
۱۲۵	۱- کیفیت مخففه قانونی
۱۲۶	۲- کیفیات مخففه قضایی
۱۲۷	ب: تعلیق اجرای مجازات
۱۳۱	نتیجه گیری
۱۳۵	منابع

چکیده انگلیسی

آزادی از حقوق طبیعی انسان است که مورد پذیرش همه انسانها ی آزاد و آزاد اندیش می باشد اثر این پذیرش همگانی در تاکید بر آزادی در قوانین اساسی کشور ها و اعلامیه های حقوق بشر تجلی یافته است.

آزادی اقسامی دارد که ملموس ترین آن آزادی تن و رفت و آمد است امری که همیشه مورد تعرض بوده و با ارزش تر از سایر آزادی ها به نظر می رسد ، و در نتیجه حمایت دولتها از این نوع آزادی را برانگیخته است .

حمایت از آزادی تن اشخاص در قوانین اکثر کشورها بصورت جدی دنبال شده است، مثلاً به عنوان مثال در اصل ۳۷ قانون اساسی چین مصوب ۱۹۸۲ در حمایت از آزادی فردی مقرر می دارد « آزادی فردی از تعرض مصون... محرومیت و محدودیت اشخاص از آزادی فردی از طریق بازداشت و سایر وسائل ممنوع بوده و بازجویی غیر قانونی از افراد مجاز نمی باشد»^۱ هر چند در مواردی سلب این آزادی توسط قانون ، آنهم در مواردی معدود پذیرفته شده است که این حمایت به صورت جرم انگاری تعرضات علیه آزادی اشخاص عملی گردیده است . یکی از این تعرضات علیه آزادی اشخاص ارتکاب جرم آدم ربایی است که عموماً همراه با اجبارمادی ، عملی و یا روانی اشخاص است .

ارتکاب آدم ربایی در گذشته کمتر بوده و همین مسأله باعث شده بود که این جرم کمتر در قوانین کشور ها داخل گردد . می توان گفت منشا این جرم در جوامع غربی بوده و آدم رباییهای اولیه ، بصورت گسترده در آن جوامع بوقوع پیوسته است . اما امروزه در اکثر کشور های جهان

^۱ - قانون اساسی چین مصوب ۱۹۸۲، انتشارات اداره کل قوانین و مقررات کشور چاپ اول سال ۱۳۶۸.

ما شاهد افزایش نرخ ارتکاب آدم ربایی هستیم ، اغلب در رسانه های گروهی و روزنامه ها حداقل یک خبر از آدم ربایی هایی که عموماً به قصد تحصیل پول ، درخواست آزادی مجرمی از زندان و یا انتقام صورت می گیرند ، را می بینیم^۱ بطوری که این مساله یک نوع نگرانی و احساس عدم امنیت را به خصوص در میان زنان و کودکان که در معرض سوء استفاده نیز قرار دارند ، بوجود آورده است . دامنه ارتکاب این جرم آنقدر وسیع و گسترده شده است که حقوق بین الملل را نیز به واکنش واداشته است ، چنانکه اسناد و کنوانسیون هایی این اعمال را ممنوع نموده اند و شورای امنیت و مجمع عمومی سازمان ملل نیز در موارد خاص این عمل را محکوم و قابل مجازات دانسته اند .

ربودن زنان و کودکان و قاچاق آنها به کشورهای غربی و سایر کشورها موجب واکنش جامع بین الملل شده است. باند های قاچاق انسان که از راه ربودن به عنف و خشونت نیز عمل می نمایند، فرضیه جرم سازمان یافته را تأیید می نماید. با این توضیحات، لزوم واکنش دولتها و جامعه بین الملل را در این جرم ضروری می نماید . هر چند پیدا نمودن ریشه های ارتکاب اینگونه جرایم خود نیاز به مطالعات و تحقیقات جرم شناسی و جامعه شنا سانه دارد ، لیکن عقیده نگارنده بر این است که اولاً با تدقیق در حقوق کیفری ایران مواد و قوانین مربوط به این جرم (آدم ربایی) را به صورت مبسوط مورد تحلیل قرار دهیم که کمتر از سوی صاحب نظران حقوق جزا در کتابهای حقوقی و مقالات صورت گرفته است ، بگونه ای که در نوشتن این تحقیق با کمبود نسبی منابع روبرو بوده ایم .

^۱ - روزنامه جام جم در شماره ۲۳۶۹ مورخ ۱۱ شهریور ۸۷ خبری را منعکس نموده مبنی بر اینکه مردی با ربودن کودک سه ساله او را در داخل گونی انداخته بود و پس از تعقیب از سوی مردم و انداختن کودک در سطل زباله شهرداری دستگیر شده است.

هر چند تدابیر قانونی و صرف مجازات نمی تواند در پیشگیری و مبارزه با جرم آدم ربایی مؤثر و کامل باشد و نیل به این اهداف مستلزم تدابیر پیشگیرانه مهم از تحقیقات و مطالعات جرم شناسی و جامعه شناسی است ، اما بهر حال تدابیر قانونی کاملاً هم بی فایده نبوده و با توجه به هدف ارباب انگیزی مجازات می توان امیدوار به حل این معضل بوده و حتی پیش بینی تدابیری مانند کیفیات مخففه و یا حتی مشدده با توجه به شرایط مختلف ، می تواند تشویق و یا ارباب مجرمین این گونه جرایم را در پی داشته باشد و یا مجرمین بالقوه را با پیش بینی این مجازات‌ها از ارتکاب این گونه جرایم منصرف نماید .

جرم آدم ربایی در حقوق کیفری ایران مورد توجه قرار گرفته و در قانون مجازات عمومی در مواد ۱۹۵ و ۱۹۶ و ۲۰۲ و ۲۰۳ و ۲۰۹ (اصلاحی ۱۳۱۲) آمده بوده است .

سپس طرح قانونی تشدید مجازات رانندگان متخلف مصوب ۱۳۳۵ بطور خاص ربودن به قصد قتل ، سرقت و تجاوز (هتک ناموس) توسط رانندگان را مورد حکم قرار داده بود و بعد از آن چون خلاء یک قانون کامل در مورد تمام جوانب آدم ربایی ضروری بنظر می رسید در سال ۱۳۵۳ قانون تشدید مجازات ربایندگان اشخاص در دوازده ماده تصویب گردید که در نوع خود قانون تقریباً کاملی بحساب می آمد بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ماده ۹۷ قانون راجع به مجازات اسلامی (تعزیرات) سال ۱۳۶۲ فقط ربودن و دزدیدن طفل تازه متولد شده را مورد حکم قرار داده بود که نهایتاً با تصویب قانون مجازات اسلامی در بخش تعزیرات در سال ۱۳۷۵ مواد ۶۲۱ و ۶۳۱ احکام آدم ربایی را بیان نمودند که این مواد طرح قانون مربوط به مجازات رانندگان متخلف را نسخ می نمود ولی قانون تشدید مجازات ربایندگان اشخاص در موارد عدم مغایرت مجری بوده و می باشد.

در حقوق بین الملل نیز کنوانسیونها و اسناد و قطعنامه هایی در مورد جرم آدم ربایی و گروگانگیری وجود دارد که از جمله آنها می توان به موارد زیر اشاره نمود . کنوانسیون راجع به جلوگیری و مجازات جرایم علیه اشخاص مورد حمایت بین المللی من جمله ماموران دیپلماتیک مصوب ۱۹۷۳ ، کنوانسیون شورای اروپا علیه گروگان گیری مصوب ۱۹۷۶ ، کنوانسیون بین المللی علیه گروگان گیری ، و اعلامیه ها و کنوانسیون و پرو تکل ها مربوط به هواپیما ربایی و بنا براین شناخت جنبه های حقوقی این جرم و مطالعه ارکان تشکیل دهنده آن و بررسی واکنش اجتماعی در قبال این جرم و مقایسه مقررات قانونی مربوط به آدم ربایی بین قوانین سابق و لاحق ضروری به نظر میرسد .

روش تحقیق در این پایان نامه:

اصولا جهت تحقیق در علوم انسانی دو روش اصلی و اساسی مورد استفاده محققین قرار می گیرد .

اول (روش میدانی) و دوم (توصیفی و تحلیلی)

در روش میدانی ، محقق از ابزاری همچون آمار ، پرسش نامه مصاحبه و ... استفاده مینماید لیکن در روش توصیفی و تحلیلی از متون مکتوب همچون کتب ، رساله ها ، مقالات ، مجلات ، روزنامه ها و ... استفاده می شود

با توجه به اینکه عنوان پایان نامه حاضر (آدم ربایی در حقوق ایران) می باشد و قصد تجزیه و تحلیل عناصر متشکله این جرم و مسائل مرتبط با آن را از دیدگاه حقوق کیفری داریم ، روش تحقیق در این پایان نامه روش توصیفی و تحلیلی می باشد.

در تهیه رساله حاضر سعی شده است که از کتب معتبر حقوق جزای عمومی و اختصاصی ، مقالات و رساله های حقوقی ، مجموعه قوانین کیفری ، نظرات مشورتی اداره حقوقی قوه قضائیه ، آرا شعب دیوان عالی کشور و.. استفاده شود .

هر چند محور تحقیق ((حقوق جزای ایران)) می باشد ولی به منظور کشف مبانی قوانین مصوب پس از انقلاب اسلامی در ارتباط با آدم ربایی از کتب فقهی امامیه نیز بهره برداری شده است .

موضوع پایان نامه حاضر و چگونگی ارائه مطالب

همانگونه که قبلاً بیان شده موضوع رساله حاضر ((آدم ربایی در حقوق ایران)) می باشد . بنابراین به موضوع آدم ربایی از نقطه نظر حقوق جزای ایران می پردازیم و از دیدگاه جرم شناسی صرف نظر می کنیم . هر چند ماهیت این جرم اقتضا دارد که از دیدگاه اخیر نیز مورد بررسی قرار گرفته و احیاناً موضوع پایان نامه مستقل دیگری واقع شود .

هدف از ارائه پایان نامه حاضر شناخت دقیق زوایای حقوقی آدم ربایی و بررسی نحوه واکنش اجتماعی در قبال آن می باشد بررسی مبانی فقهی این جرم مطمئناً در شناخت بهتر آن موثر می باشد.

با عنایت به مجموعه مقررات کیفری موجود در خصوص آدم ربایی این پایان نامه به سه فصل تقسیم بندی گردید . در فصل اول کلیات و تعریف آزادی و اهمیت آن و در فصل دوم به ارکان تشکیل دهنده آن پرداخته شده و در سه گفتار مورد بحث قرار گرفته و نیز در خصوص مسائلی پیرامون این جرم از جمله شروع به جرم آدم ربایی و همکاری در ارتکاب این جرم بحث گردیده

و قوانین مصوب قبل از انقلاب و بعد انقلاب اسلامی در خصوص آدم ربایی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است .

در فصل سوم به واکنش اجتماعی در قبال این جرم پرداخته شد و در سه گفتار که عبارت است از مجازات اصلی و مجازاتهای تبعی و تکمیلی و تمیمی و تغییر در مجازات آدم ربایی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است .

و سپس نتیجه گیری کلی به عمل آمده است .

و در پایان مقدمه را با طرح سوالات اصلی تحقیق و فرضیات پژوهش به پایان می رسانیم .

سوالات اصلی تحقیق :

۱- آیا گروگان گیری همان آدم ربایی است ؟

۲- عبارت ((هر کس شخصا یا توسط دیگری شخصی را برباید)) که در ماده ۶۲۱ ق.م.ا آمده

است آیا شخص دیگری نیز قابل مجازات است ؟

۳- آیا طفل ۲ ماهه چنانچه ربوده شود مشمول ماده ۶۲۱ ق.م.ا است یا ماده ۶۳۱ از قانون مذکور

می باشد؟

فرضیات پژوهش :

- ۱- آدم ربایی در جایی که قصد خاصی در آن دخیل باشد همان گروگان گیری است .
- ۲- علاوه بر آمر، دیگری نیز که مباشر جرم است به عنوان آدم ربا قابل مجازات می باشد
- ۳- به نظر نگارنده مشمول ماده ۶۲۱ ق.م.ا می باشد چرا که کودک دو ماهه قابل تشخیص برای همه است . هر چند ملاک مراجعه به عرف نیز قابل دفاع است.

فصل اول

کلیات

فصل اول : کلیات

از آنجا که جرم ربایی سلب آزادی انسان را در پی دارد قبل از ورود در ماهیت جرم آدم ربایی و تجزیه و تحلیل ارکان متشکله آن ، شناخت مفهوم آزادی ضروری بنظر می رسد ، زیرا آدم ربایی جرمی است که به یکی از مهمترین حقوق انسانی یعنی آزادی فردی خلل وارد می نماید . آنگاه از جهات گوناگون به اهمیت موضوع آدم ربایی توجه می کنیم و سپس با تعریف این جرم و تفکیک آن از مفاهیم مشابه جایگاه این جرم را در تقسیم بندی های متداول تعیین خواهیم کرد .

گفتار اول : تعریف آزادی

از آزادی تعاریف مختلفی توسط اندیشمندان ارائه شده است از جمله اینکه «آزادی عبارت از این است که اشخاص بتوانند هر کاری را که صلاح و مقتضی بدانند انجام دهند مشروط بر اینکه اقدامات و عملیات آنها صدمه ای به حقوق دیگران وارد نساخته و با حقوق جامعه منافات نداشته باشد والا آزادی منتج به هرج و مرج خواهد گردید»^۱ در این تعریف توجه به حقوق جامعه و دیگران از نکات قوت آن می باشد.

به نظر مونستکیو « آزادی عبارت از این است که انسان حق داشته باشد هر کاری را که قانون اجازه داده و می دهد بکند و آنچه که قانون منع کرده و صلاح او نیست مجبور به انجام آن نگردد»^۲. در این تعریف معیار آزادی یا سلب آن قانون می باشد.

۱-قاسم زاده قاسم ۱۳۳۴، حقوق اساسی، چاپ ششم ، انتشارات چاپخانه دانشگاه تهران ، ص ۲۲۴ .

۲- مونستکیو ، شارل لوئی ، ۱۳۵۷ ، روح القوانين ، چاپ هفتم، ترجمه علی اکبر مهتدی ، انتشارات امیر کبیر تهران ، ص ۲۹۴ .

برخی معتقدند «مجموع آزادی های که در یک جامعه افراد از آن بهره مند هستند اصطلاحاً حقوق و یا آزادیهای فردی و یا حقوق اساسی فرد و یا حقوق بشر و یا شهروند و یا آزادیهای عمومی می نامند».^۱

ژان ژاک رسو می گوید «طبیعت انسان را آزاد آفریده است ولی جامعه او را بنده گردانیده ، طبیعت انسان را خوشبخت ایجاد کرده ولی جامعه او را بدبخت و بیچاره نموده است ، همه افراد بشر آزاد و مساوی آفریده شده اند و کسی که از آزادی صرفنظر می کند از مقام آدمیت، از حقوق وحتی و ظایف بشریت صرفنظر نموده و هیچ چیز نمی تواند این خسارت را جبران نماید».^۲ شخص می تواند آنطور که اراده کند رفتار نماید و این در مواردی است که قوانین الزامی (امر و نهی) وجود نداشته باشد...^۳

قانونگذار ما تعریفی از آزادی ارائه نداده است و به مصادیق آن در قانون اساسی و بعضاً در قوانین عادی اشاره نموده ، چنانچه در قانون اساسی از آزادی عقیده ، بیان ، آزادی اجتماعات ، آزادی مطبوعات ، آزادی تن و آزادی رفت و آمد و آزادی انتخاب مسکن و کار و... صحبت به میان آمده است مجموع این آزادی ها را می توان آزادی در معنای عام نامید.

استاد پاد می فرمایند « اصطلاح آزادی یا حریت که در قوانین جزایی و مدنی ما مخصوصاً در ماده ۸۳ قانون مجازات عمومی و ماده ۹۵۹ و ۹۶۰ قانون مدنی به کار گرفته شده از طرف قانونگذار تعریف نگردیده است »^۴

۱- طباطبایی مومنی، منوچهر، سال ۱۳۷۵ ، آزادیهای عمومی و حقوق بشر، چاپ دوم، انتشارات دانشگاه تهران ، ص ۲۰.

۲- مقدمه قرارداد اجتماعی، ژان ژاک رسو ، ترجمه زیرک زاده ، چاپ ششم، انتشارات چهر، سال ۱۳۵۸ ، ص ۱۶.

۳- جعفری لنگرودی محمد جعفر ، ترمینولوژی حقوق، شماره ۲۱۶ چاپ دوم، انتشارات گنج دانش ، سال ۱۳۷۶

۴- پاد، ابراهیم ، حقوق کیفری اختصاصی، جلد اول، چاپ سوم، دانشگاه تهران سال ۱۳۵۲ ، ص ۲۲۸.

مقصود از آزادی مختار بودن انسان در اعمال و رفتار خود در حدودی است که قوانین اساسی و عادی برای اشخاص شناخته اند. آزادی در معنای خاص مورد نظر ما، آزادی تن اشخاص در مقابل سایر آزادی های شخصی میباشد که در مباحث بعد بطور مفصل مورد بررسی قرار می گیرد. از میان اقسام آزادی علی الاصول آدم ربایی در وهله نخست به سلب آزادی شخصی مجنی علیه می انجامد. بنابراین ضرورت دارد منظور از آزادی شخصی را نیز بررسی کنیم. عده ای معتقدند « منظور از آزادی، شخصی این است که هر کسی حق دارد همانطور که خدا او را آزاد آفریده و به او اختیار داده است، سرنوشت زندگی اش را شخصا تعیین کند و تحت نفوذ جائزانه دیگران قرار نداشته باشد»^۱.

در خصوص ارزش و اهمیت آزادی یکی از مؤلفین حقوق اساسی بیان زیبایی دارد وی می نویسد: «آزادی از مقوله حقوق موضوعه نیست تا انسانی به انسان دیگر عطا کند از مختصات حقوق موضوعه، قطع نظر از هر تعریف و حد و رسمی، آن است که جامعه آنها را بشناسد و در یکی از منابع حق آنها را تاسیس یا بر آنها صحه بگذارد در حالی که آزادی جز طبیعت آدمی و از جمله حقوق طبیعی اوست اعم از اینکه دولت و حکومتی آن را بشناسد یا نه. جامعه به منظور حفظ خود و تامین انتظامات می تواند حدود و شرایطی در استفاده از آزادی مقرر دارد، لیکن ایجاد تزلزل در اساس و پایه آن از حدود صلاحیت دولت، حکومت و جامعه خارج است»^۲.

در کلام مبارک ائمه معصومین علیهم السلام نیز می توان به ارزش آزادی پی برد. از جمله از امام علی (ع) نقل شده که آن حضرت (ع) فرمودند:

۱- قربانی، زین العابدین، ۱۳۶۸، اسلام و حقوق بشر، چاپ چهارم، تهران دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ص ۱۸۶.

۲- بوشهری، جعفر، ۱۳۵۴، حقوق اساسی، چاپ هفتم، انتشارات دانشگاه تهران، ص ۶.

الناس كلهم أحراراً إلا من أقره على نفسه بالعبودية. یعنی تمام مردم آزاد آفریده شده اند مگر کسانی که از روی اختیار بردگی را برای خود پذیرفته اند.^۱

همچنین آن حضرت (ع) خطاب به فرزند برومندشان حضرت امام حسن مجتبی (ع) فرموده اند: لا تکن عبد غیرک و قد جعلک الله حُرّاً. خود را برده دیگران مساز زیرا خدا ترا آزاد آفریده است.^۲ سازمان ملل متحد در موارد متعدد به مقوله آزادی و ارزش و اهمیت آن توجه کرده است. به عنوان مثال ماده (۱) اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب ۱۹۴۸ مقرر می دارد «تمام افراد بشر آزاد به دنیا می آیند و از لحاظ حیثیت و حقوق با هم برابرند».^۳

در بند ۱ ماده ۹ میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی مصوب ۱۹۶۶ سازمان ملل متحد آمده است «هرکس حق آزادی و امنیت شخصی دارد هیچ کس را نمی توان خود سرانه (بدون مجوز) دستگیر و یا باز داشت (زندانی) کرد. از هیچ کس نمی توان سلب آزادی کرد مگر به جهات و آئین دادرسی مقرر به حکم قانون»

در قانون اساسی ایران به مساله آزادی توجه خاص به عمل آمده است به عنوان مثال اصول بیست و چهارم، بیست و ششم و بیست و هفتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸ شمسی به آزادیهای گوناگون از جمله آزادی بیان برای مطبوعات و فعالیت برای احزاب جمعیتها و ... نیز آزادی تشکیل اجتماعات و راه پیمایی اختصاص دارند.

اصل بیست و دوم نیز صراحتاً مقرر داشته «حیثیت، جان و مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز می کند».

۱- قربانی، زین العابدین، ص ۱۹۰

۲- همانجا، ص ۱۹۰

۳- هوشنگ زاده ناصر، ۱۳۷۲، اعلامیه های حقوق بشر چاپ اول، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی، ص ۱۳.

در اصل نهم متمم قانون اساسی مشروطه مصوب ۱۲۸۶ شمسی چنین آمده بود ((افراد مردم از حیثیت جان و مال و مسکن و شرف محفوظ و مصون از هر نوع تعرض هستند و متعرض احدی نمی توان شد مگر به حکم و ترتیبی که قوانین مملکت معین می نماید.^۱

اصل دوم قانون اساسی فرانسه مصوب ۱۹۴۶ آزادی را یکی از سه شعار جمهوری دانسته است :

شعار جمهوری ، آزادی ، برابری ، برادری است ^۲

اصل هفتاد و یکم قانون اساسی دانمارک مصوب ۱۹۵۳ در حمایت از آزادی های فردی مقرر داشته ((۱- آزادیهای فردی مصون از تعرض است . هیچ یک از اتباع دانمارک را نمی توان بخاطر اعتقادات سیاسی یا مذهبی و یا اصل و نسب از آزادی محروم نمود.

۲- افراد از آزادی محروم نمی شوند مگر به موجب قانون ...))^۳

فصل سوم از قانون اساسی ژاپن مصوب ۱۹۴۶ به حقوق و تکالیف مردم اختصاص دارد اصل سی و یکم در فصل مذکور چنین بیان می کند «هیچ کس از حق حیات و آزادی محروم نخواهد شد و مجازات جرائم صرفاً طبق آئین دادرسی مقرر در قانون اعمال خواهد شد».^۴

حمایت از آزادی اشخاص در قوانین عادی نیز ملاحظه می شود از آن جمله است ماده ۵۷۰ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازاتهای باز دارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ که مقرر میدارد: هر یک از مقامات و مامورین دولتی که بر خلاف قانون آزادی شخصی افراد ملت را سلب کند یا آنان را از حقوق مقرر در قانون اساسی محروم نماید علاوه بر انفصال از خدمت و محرومیت سه تا پنج سال از مشاغل دولتی، به حبس از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد.

۱- کمانگیر، احمد، مجموعه قوانین اساسی جزایی ، شماره ۲، انتشارات چاپ افست ، گلشن تهران ، ۱۳۵۱، ص ۱۱.

۲- قانون اساسی فرانسه ، از انتشارات اداره کل قوانین کشور، چاپ اول، ۱۳۶۸.

۳- قانون اساسی دانمارک ، انتشارات اداره کل تنقیح و تدوین قوانین، چاپ اول، ۱۳۶۸.

۴- قانون اساسی ژاپن، مصوب ۱۹۴۶، از انتشارات اداره کل تنقیح و تدوین قوانین ، چاپ اول ۱۳۶۸.